

Generaldirektören

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Remissyttrande över betänkandet Ökad säkerhet i domstol (SOU 2009:78)

Ert diarienummer Ju2009/7919/DOM

Inledning

Domstolsverket instämmer i huvudsak i de överväganden som förs fram i utredningen. Det finns ett klart behov av enklare och tydligare regler för säkerhetskontroll, regler som också gör att säkerhetskontroll kan ske i större utsträckning än i dagsläget.

Säkerhet är ett av Domstolsverkets prioriterade utvecklingsområden. I ett fritt och demokratiskt samhälle är det en självklarhet att en betryggande säkerhet ska råda i domstolarnas lokaler. Detta krav gäller självfallet till skydd för alla som vistas i domstolen, t.ex. parter, vittnen, åhörare och anställda vid domstolen. Det bör inte vara möjligt att medföra t.ex. knivar eller skjutvapen in i en domstolsbyggnad och medborgarna ska veta att så är fallet. I dagsläget är det sannolikt att det ofta förekommer i vart fall knivar i domstolslokalerna (se vidare s. 73 f. av betänkandet och redogörelsen för Domstolsverkets incidentrapportering). Domstolsverket förespråkar därför i förlängningen en ordning där säkerhetskontroller är ett permanent inslag vid inpassering till domstolarnas lokaler. Inte ens sådana kontroller utgör en fullständig garanti mot våldshandlingar i domstolsbyggnaden, eftersom föremål som inte utgör vapen eller som inte kan upptäckas med nuvarande kontrollmöjligheter kan komma till användning. Detta bör dock inte hindra att den kontroll som går att genomföra också genomförs.

Domstolsverket instämmer i utredningens bedömning att de begränsningar som utredningens förslag innebär i grundlagsfästa rättigheter inte kan anses gå utöver vad som är föreskrivet om rättighetsinskränkningar i 2 kap. 12 § regeringsformen eller åsidosätta kraven enligt Europakonventionen. Enligt verkets mening bör detsamma gälla även vid permanenta kontroller. Förhandlingarna är fortfarande offentliga och den trots allt tämligen begränsade inskränkningen i den personliga integriteten som ifrågasatt kontroller utgör måste anses väl motiverad av den ökade säkerheten. Det bör understrykas att domstolar som är och uppfattas som fysiskt trygga är en grundförutsättning för att offentliga och rättvisa rättegångar ska kunna hållas.

Domstolsverket är medvetet om att införande av permanenta kontroller vid alla domstolar är förenat med praktiska och ekonomiska problem och därför inte kan genomföras fullt ut inom en snar framtid. Verket tar därför också ställning till de olika delarna i utredningens förslag.

Abstrakt hotbild

Förslaget om att kunna fatta beslut om säkerhetskontroll utan att det finns någon konkret hotbild ligger i linje med vad Domstolsverket tidigare framfört till regeringen. Verket ställer sig således positiv till domstolarnas ökade möjligheter att fatta beslut om säkerhetskontroll.

Inskränkningar i grundlagsfästa rättigheter ställer särskilda krav på en tydlig och klar lagstiftning. Enligt Domstolsverkets mening kan den nu föreslagna författningslösningen att säkerhetskontrollen ska ha som syfte att förebygga viss brottslighet, samtidigt som det finns förarbetsuttalanden som begränsar denna möjlighet, medföra tillämpningsproblem i det enskilda fallet genom att lagtexten utelämnar vilken risknivå som krävs för beslut om säkerhetskontroll. Det är också en något tveksam lagstiftningsmetod. Förslaget överensstämmer emellertid med vad som redan gäller enligt 1 § lagen (1988:144) om säkerhetskontroll i riksdagens lokaler. Även andra författningar, t.ex. lagen (2004:1100) om luftfartsskydd, som inte kräver någon konkret risk för säkerhetskänsliga åtgärder använder liknande begrepp. Domstolsverket anser därför att lagregeln kan utformas i enlighet med utredningens förslag.

En typ av säkerhetskontroll

I valet mellan de två nu gällande typerna av säkerhetskontroller har andra hänsyn än risken för våld i den aktuella förhandlingen, främst byggnadsmässiga aspekter, ofta behövt avgöra vilken typ av säkerhetskontroll som använts av domstolarna och inte de faktorer som lagstiftaren egentligen avsett. Detta har fått till följd att beslut fattats om allmän säkerhetskontroll vid entrén i stället för särskild säkerhetskontroll utanför förhandlingssalen. Att ta bort uppdelningen i särskild och allmän säkerhetskontroll är enligt Domstolsverkets mening en önskvärd regelförenkling.

Uppgifterna för ordningsvakt och polis

Samråd med polis bör alltid föregå beslut om säkerhetskontroll vid konkreta riskindikationer eller annars när en säkerhetskontroll bedöms ta polisens resurser i anspråk. Förslaget att samråd med polis kan undvaras i vissa fall och att tillåta en ökad användning av ordningsvakter är emellertid en naturlig följd av domstolens utökande möjligheter att fatta beslut om säkerhetskontroll. Skulle nuvarande bestämmelser om samråd med polis och medverkan av polis kvarstå hade enligt verkets mening förslagets genomslag i realiteten minskat.

Förvaring av okontrollerade föremål

Att ta emot och förvara ett okontrollerat föremål innebär en ökad risk att utsätta sig för attentat. En sådan förvaring innebär också diverse praktiska komplikationer för domstolarna. Förslaget att ta bort den nuvarande möjligheten att lämna in okontrollerade föremål för förvaring är således enligt verkets mening välgrundat.

Undantagen från säkerhetskontroll

En sänkt tröskel för säkerhetskontroll innebär att fler domstolar kommer att genomföra fasta säkerhetskontroller. Domstolsverket delar utredningens uppfattning att det av smidighetsskäl vid kontrollens genomförande kan vara nödvändigt att inskränka kretsen av personer som är generellt undantagna från säkerhetskontroll.

Konsekvenser

Domstolsverket anser att utredningen underskattat antalet domstolar som vid varje given tidpunkt kan tänkas ha skäl att under längre tid genomföra fasta säkerhetskontroller. Utredningen har uppskattat att det handlar om 10-15 domstolar. Enligt verkets mening kommer det att röra sig om väsentligt fler domstolar. Det totala antalet säkerhetskontroller, såväl de som sker under längre tid som de som sker mer momentant, kan vidare förändras över tiden beroende på ändrade omvärldsfaktorer som påverkar behovet. Mot denna bakgrund är det givetvis svårt att uppskatta kostnadskonsekvenserna av en reform. Det står enligt verkets mening helt klart att ett genomförande av förslagen kräver anslagstillskott till Sveriges Domstolar. Domstolsverket anser att kostnadsökningarna inte bör finansieras genom avgiftshöjningar.

De stora kostnadsökningarna består av kostnader för ytterligare ordningsvakter och investeringskostnader för ombyggnationer, framför allt av domstolsentréer, samt kostnader för ytterligare larmbågar och handscannern.

Kostnaden för att bygga om en domstolsentré har Domstolsverket uppskattat till ca 2 mnkr. Hur stort behovet av sådana åtgärder är kan i nuläget inte anges. Domstolsverket kommer under år 2010 genomföra en säkerhetsinventering på samtliga domstolar för att få bild av vilka åtgärder som behöver vidtas och vilka kostnader dessa åtgärder medför. Kostnader för säkerhetshöjande åtgärder i lokaler finns budgeterat i de ny- och ombyggnationsprojekt som pågår eller är planerade och ingår i verkets ekonomiska kalkyler. Tillkommande kostnader, oklart hur stora, som följer av utredningens förslag ingår inte i kalkylerna och det bör också framhållas att det kommer att ta viss tid att genomföra ombyggnationer alternativt omdispositioner av domstolslokaler i landet. Sannolikt rör det sig om en flerårig period.

Detta yttrande har beslutats av generaldirektören Barbro Thorblad. Vid den slutliga beredningen har även deltagit avdelningschefen Anita Kihlström Svensson och chefsjuristen Jörgen Nilsson. Föredragande har varit kammarrättsassessorn Anders Grehn.

Barbro Thorblad

Anders Grehn